

I arbetsmarknadens väntrum

- en kvalitativ studie där fyra ungdomar berättar om hur de upplever och hanterar situationen som arbetslös

Av: Sara Löfberg

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)



Handledare: Erika Werner

Abstract

Author: Sara Löfberg

Title: I arbetsmarknadens väntrum – en kvalitativ studie där fyra ungdomar berättar om hur de upplever och hanterar situationen som arbetslös

Supervisor: Erika Werner

The purpose of this study was to investigate how young unemployed individuals experienced and coped with their situation. It is a qualitative study conducted through interviews with four young unemployed people who all participate in a municipal project that helps young unemployed people to find a job. The interviews were conducted using a prearranged interviewguide. I applied Jahodas deprivation theory and coping strategies to analyze the answers I received. Through the interviews I discovered that there are differences and similarities in how young people experience their situation as unemployed. They all find unemployment a more or less stressful situation but find different strategies to cope with it. Even though it is a tough situation for most of them they all look to the future with confidence.

Keywords: youth unemployment, Jahoda, coping, activation

Förord

Arbetet med uppsatsen har varit intressant, nervöst, spännande och lärorikt. Den har påbörjats, pausats två år, för att väckas till liv igen. Först och främst vill jag tacka ungdomarna som ställde upp på intervjuerna och delade med sig av sina erfarenheter, upplevelser och tankar. Tack för förtroendet och för er tid! Efter att jag arbetat med och analyserat intervjuerna framlänges och baklänges har ni varit närvarande i mina tankar genom hela arbetet. Jag vill också tacka min kontakt på Arbetsförmedlingen och personal på projektet som hjälpt mig i sökandet efter intervjupersoner och ställt upp med lokaler och deras tid.

Sist men inte minst, tack till min handledare Erika Werner som varit ett ovärderligt bollplank och som jag haft intressanta samtal med. Inte minst ett stort tack för ditt enorma tålamod!

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1. Problemformulering	4
1.2. Syfte	6
1.3. Frågeställningar.....	6
1.4. Förförståelse	6
2. Bakgrund	7
2.1. Projektet	7
2.2. Litteratursökning	7
2.3. Ungdomsarbetslöshet	8
2.4. Tidigare forskning.....	8
3. Metod.....	11
3.1. Val av metod	11
3.2. Urval och avgränsningar	12
3.3. Genomförande av intervjuer	13
3.4. Tillförlitlighet.....	14
3.5. Bearbetning och analys av intervjumaterial	15
3.6. Etiska överväganden	16
4. Teoretisk utgångspunkt	17
4.1. Jahodas deprivationsteori	17
4.1.1. Bakgrund.....	17
4.1.2. Kritik.....	18
4.2. Coping.....	19
5. Resultat	19
5.1. Erika	20
5.2. Sofia	22
5.3. Magnus.....	23
5.4. Jonas.....	25
6. Analys.....	27
6.1. Mående.....	27
6.2. Vem är jag? Arbetet som identitetsskapare.....	29
6.3. Att vända på dygnet när det inte finns tider att passa	30
6.4. Socialt nätverk utanför familjen.....	31
6.5. Sikta mot samma mål	32
6.6. Coping.....	32
6.7. Olika men ändå lika	34
7. Slutsats.....	35
8. Referenslista	39
9. Appendix	42
9.1. Bilaga 1 Informationsblad.....	42
9.2. Bilaga 2 Intervjuguide.....	43

1. Inledning

Under den verksamhetsförlagda praktiken på socionomutbildningen gjorde jag min praktik på Arbetsförmedlingen. Jag följde ungdomsarbetsförmedlarna i deras arbete med arbetslösa ungdomar. Arbetet innebar bland annat uppföljningssamtal, coachning och vägledning med ungdomarna mot arbete eller studier. Under de enskilda uppföljningssamtalen jag genomförde med några ungdomar som varit arbetslösa en längre tid kunde jag urskilja vissa återkommande teman. Många beskrev en frustration över att inte ha något att göra, att inte känna sig behövd och att de vände på dygnet för att de ändå inte hade någon tid att passa. Vissa av ungdomarna hade konkreta planer för vad de ville göra, hur de skulle nå dit och situationen som arbetslös verkade inte påverka dem något nämnvärt. Detta gjorde mig intresserad av att vidare undersöka hur ungdomar upplever och hanterar sin situation som arbetslös. Idag, två år senare, arbetar jag som arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen och möter fortfarande många ungdomar som uppger samma frustration och känslor kring arbetslösheten.

De ungdomar som intervjuas i denna studie är samtliga deltagare i en kommunal arbetsmarknadsåtgärd (hädanefter kallat projektet), som tillsammans med samarbetspartners såsom det lokala näringslivet samt Arbetsförmedlingen, har till uppgift att stödja unga arbetslösa mellan 16-24 år för att etablera sig på arbetsmarknaden eller mot studier.

1.1. Problemformulering

Att ha ett arbete har en stor betydelse för att en människa ska känna sig delaktig i samhället. Det ger människan inte bara en känsla av delaktighet i samhället utan även en identitet, positivt för självbilden, en plats i ett socialt sammanhang samt att bli självförsörjande (Gustafsson 2014). Ungdomsarbetslöshet är ett ständigt aktuellt ämne i samhällsdebatten och blev en av de stora valfrågorna i riksdagsvalet i Sverige 2014. De olika partierna tävlar ständigt om att hitta den bästa lösningen på hur man kan sänka ungdomsarbetslösheten. Jämförelsevis med övriga EU-länder har Sverige idag en ungdomsarbetslöshet som ligger över genomsnittet (SCB 2014). Enligt SCB:s arbetslöshetsstatistik från november 2014

låg arbetslösheten bland ungdomar i Sverige i åldern 15-24 år i november 2014 på 20,4 % medan den bland befolkningen i stort var 7,5 % (*ibid*).

Ungdomsarbetslöshet kan inte ses som enbart *ett* problem utan både som ett strukturellt och samhällsekonomiskt problem och som ett individproblem beroende på vilket perspektiv man sätter det i. Alla medför konsekvenser på olika nivåer för både samhälle och människa (Angelin 2009). Sett ur ett individperspektiv är en av konsekvenserna att unga arbetslösa som under en längre tid varken studerar eller arbetar, löper högre risk att drabbas av olika former av både fysisk men framförallt psykisk ohälsa jämfört med jämnåriga som är sysselsatta i arbete eller studier (SOU 2003:92). Även i en undersökning som Ungdomsstyrelsen genomförde 2007 visade resultatet på att unga uppvisade en högre grad av negativ påverkan av att vara arbetslös än äldre gjorde. Med negativ påverkan menas i denna undersökning upplevelser av arbetslösheten som besvärande, orolig, nedstämd, förtvivlad och plågsam (Ungdomsstyrelsen 2013).

Ungdomsarbetslöshet skiljer sig från den reguljära arbetslösheten i och med att den drabbar personer som är i en fas i livet då de är på väg att hitta sin plats i vuxenvärlden, forma sin identitet och skapa sin attityd och sina värderingar om samhället. De söker delaktighet i samhället men riskerar att hamna utanför på grund av arbetslösheten (Rantakeisu, Starrin & Hagqvist 1996).

Unga kategoriseras som långtidsarbetslösa tidigare än vad vuxna över 25 år gör. Efter sex månader räknas man som vuxen som långtidsarbetslös medan ungdomar redan efter 100 dagar som arbetslös räknas som långtidsarbetslösa (Arbetsförmedlingen 2014). Unga har även svårare än äldre att bryta en långvarig arbetslöshet. Detta på grund av att många unga inte hunnit få en fast förankring på arbetsmarknaden utan går direkt från gymnasiet till arbetslöshet (SOU 2003:92). Forskarrapporter visar att arbetslöshet för en ungdom på sex månader och längre kan förutom ohälsa resultera i långsiktiga negativa konsekvenser för självbilden och motivationen. Dessa rapporter pekar alla på vikten av att snabbt få ut ungdomar i arbete eller studier. Utebliven etablering på arbetsmarknaden riskerar även innebära konsekvenser för den unge individen både i form av praktiska

svårigheter såsom att skaffa eget boende och därmed besvärligare att skapa sig ett självständigt liv i övergången till vuxenvärlden. (Nordström Skans 2004).

I denna studie kommer jag att med hjälp av Jahodas deprivationsteori¹ samt begreppet coping fokusera på de psykosociala konsekvenserna och undersöka hur ungdomar som deltar i ett arbetsmarknadsprojekt upplever och hanterar sin situation som arbetslös. Genom att använda mig av begreppet coping som ett komplement till deprivationsteorin kan jag fånga upp de olika sätt och strategier som ungdomarna använder sig av för att hantera sin situation som arbetslös. Om jag hade valt att enbart utgå ifrån Jahodas deprivationsteori hade jag missat mycket av ungdomarnas beskrivning av *hur* de hanterar sin situation som arbetslös. Med hjälp av ovanstående samt intervjuerna med ungdomarna ger denna studie en möjlighet att undersöka både ungdomarnas upplevelser av arbetslöshet och strategier för att hantera denna.

1.2. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur arbetslösa ungdomar upplever och hanterar sin situation som arbetslös utifrån Jahodas deprivationsteori samt begreppet coping.

1.3. Frågeställningar

Mina frågeställningar är:

- Hur upplever ungdomarna sin situation som arbetslös?
- Hur hanterar ungdomarna sin situation som arbetslös?

1.4. Förförståelse

Min förförståelse för ämnet ungdomsarbetslöshet kommer huvudsakligen från den erfarenhet och kunskap jag har ifrån mitt arbete som arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen samt den erfarenhet jag skaffade mig under min praktikperiod på Arbetsförmedlingen under socionomprogrammet. Att jag arbetar som arbetsförmedlare anser jag inte påverka studiens resultat nämnvärt då syftet med studien är att undersöka ungdomarnas upplevelser och hur de hanterar

¹ Teoretiska begrepp presenteras i avsnitt 4.

arbetslösheten. Möjligen kan det vara en fördel i arbetet med studien eftersom jag har en kunskap om hur arbetsmarknaden ser ut för ungdomar samt vilka insatser som finns att tillgå. När intervjuerna genomfördes arbetade jag ännu inte som arbetsförmedlare utan var där som student. Jag har även genom litteraturstudier samt den uppmärksamheten ämnet har i media en förförståelse för ämnet ungdomsarbetslöshet.

2. Bakgrund

2.1. Projektet

Projektet som de intervjuade ungdomarna deltar i är en kommunal arbetsmarknadsåtgärd vars mål är att stödja unga arbetslösa i åldersgruppen 16-24 år att etablera sig på arbetsmarknaden. De som arbetar på projektet är ungdomsutvecklare, praktiksamordnare samt studie- och yrkesvägledare vilka samtliga är anställda av kommunen. Projektet riktar sig både mot målgruppen ungdomar som uppbär ekonomisk ersättning från kommunen men även andra. Kravet för att få vara deltagare är att de är skrivna inom kommunens gränser samt inom åldersramen 16-24 år. Det finns ingen tidsgräns hur länge en ungdom får delta i projektet utan det är behovet som styr samt den övre åldersgränsen på 24 år.

2.2. Litteratursökning

När jag har sökt efter litteratur till studien har jag använt mig av olika databaser, både den nationella sökkatalogen "Libris" och Lunds Universitets sökkatalog "Summit". Artiklar har jag sökt via "Summit" och "EBSCOhost". Jag har sökt på både svenska och engelska ord beroende på databas. Svenska sökord har varit: ungdomsarbetslöshet, ungdomsarbetslöshet AND konsekvenser. Engelska sökord har varit: youth unemployment, youth unemployment AND consequences. Jag har även haft stor nytta och ledning av den litteratur jag har hittat och kunnat ta del av deras referenser som guidat mig vidare.

2.3. Ungdomsarbetslöshet

Begreppet ungdom kan ha olika innebörd beroende på hur man väljer att se på det. En avgränsning är att till exempel se på ungdomstiden som en livsfas mellan att vara barn och vuxen eller utifrån ett biologisk-fysiologiskt perspektiv där man går efter kroppens utveckling. Den psykosociala identitetsutvecklingen för ungdomar har kommit att senareläggas på grund av en allt längre utbildningstid och genom svårigheter för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden (Rantakeisu, Starrin & Hagquist 1996). Arbetsmarknaden för unga är i jämförelse med andra åldersgrupper mer konjunkturberoende och känslig. När det blir kris och lågkonjunktur är det oftast ungdomar som drabbas hårdast och de som först får lämna arbetsmarknaden. När en lågkonjunktur går över i en högkonjunktur tar det lång tid innan det visar någon effekt på ungas sysselsättningsgrad. Detta beror på att arbetslösa med arbetslivserfarenhet är de som efterfrågas först av arbetsgivare och en stor del av ungdomarna har inte hunnit skaffa sig den erfarenheten (Ungdomsstyrelsen 2013).

Ungdomar är i underläge när det gäller konkurrensen om att få ett arbete jämfört med andra åldersgrupper. Förklaringarna till detta är enligt Olofsson & Panican (2013) att: ungdomar har inte samma arbetslivserfarenhet som äldre, arbetsgivare anställer inte i så stor utsträckning ungdomar på grund av detta då de ser det som en risk, arbetsgivare har även svårt att värdera ungdomars arbetsförmåga samt att i takt med att den generella utbildningsnivån höjs i samhället så ökar stigmatiseringen av de ungdomar som inte lever upp till den.

2.4. Tidigare forskning

Under följande avsnitt kommer en sammanställning av tidigare forskning gällande ungdomsarbetslöshet. I Sverige är forskning om ungdomsarbetslöshet till stor del inriktad på de psykosociala och hälsomässiga konsekvenserna av arbetslöshet. En stor del av forskningen är kvalitativ då den undersöker skillnader i varför vissa ungdomar påverkas mer eller mindre av arbetslösheten. Forskning om ungdomsarbetslöshet skiljer sig från annan arbetslöshetsforskning på så sätt att den fokuserar på orsaker och konsekvenser av att inte komma *in* på arbetsmarknaden istället för konsekvenser av att förlora ett arbete. Ungdomar

saknar ofta de erfarenheter, referenser samt den inkomstrygghet som tidigare arbeten ger (Angelin 2009).

Olika undersökningar poängterar att arbetslösa ungdomar likt andra kategorier av arbetslösa inte kan och ska ses som en homogen grupp. Det är enligt dem viktigt att urskilja vilka sociala grupper av arbetslösa ungdomar det finns för att försöka förstå skillnader mellan dessa i hur de upplever och hanterar situationen som arbetslös (Strandh 2000; Stojanovic 2001; Rantakeisu 2002; Axelsson 2005).

Ett exempel på detta är den kvalitativa undersökning som Axelsson, Andersson, Edén & Ejlertsson (2005) genomförde där syftet var att få en djupare kunskap om arbetslösa ungdomars livssituation. Fyra förhållningssätt till hur ungdomarna upplevde och hanterade sin situation som arbetslös kunde särskiljas genom materialet. De fyra förhållningssätten var *kämparna*, *optimisterna*, *de utsatta* och *de obekymrade*. Resultatet visade på att de upplevelser ungdomarna hade av arbetslösheten var både positiva och negativa. *Kämparna* var de som var aktiva i sitt arbetssökande, hade krav på sig och kände sig frustrerade i situationen som arbetslös. *Optimisterna* var de som hade konkreta planer för framtiden och ansåg sig ha ett bra självförtroende. *De utsatta* var de som såg ett arbete som nödvändigt för att ha en bra livskvalitet. Det som skiljde ut dem från exempelvis kämparna var att de uppgav att de hade dålig mental hälsa (gråtmildhet, dysterhet, rastlöshet, sömnsvårigheter, irritation samt trötthet), dåligt självförtroende och en dålig ekonomisk situation. Gruppen som beskrevs som *de obekymrade* var inte oroliga för varken sin ekonomi eller situation som arbetslös. De såg inte heller arbetet som något nödvändigt för att ha en bra livskvalitet utan att det viktigaste i livet var att ha roligt (*ibid*).

Även Ulla Rantakeisus (2002) undersökning visar på att det finns såväl likheter som olikheter i hur arbetslösa ungdomar förhåller sig till sin situation som arbetslös och framtiden. Studien, som undersökte hur arbetslösheten påverkade ungdomarna både socialt och hälsomässigt, visade att ungdomarnas psykiska välbefinnande är beroende av hur de förhåller sig till arbetslösheten. Ju högre individen värderade ett arbete, desto sämre var måendet. Slutsatsen i undersökningen visade på vikten av att det finns individuellt anpassade insatser

från samhället i arbetet mot ungdomsarbetslöshet. Att ha ett arbete är en viktig del för ungdomarna för att kunna integreras och känna sig delaktiga i samhället (*ibid*).

Mycket av forskningen inom ämnet ungdomsarbetslöshet är inriktat på de psykosociala och hälsomässiga konsekvenserna, främst den psykiska ohälsan, av ungdomsarbetslöshet. Flera kvalitativa undersökningar visar på att ungdomsarbetslöshet till stor del är kopplat till försämrade fysisk och psykisk ohälsa (Rantakeisu, Hagquist & Starrin 1996; Hammarström 1996; Axelsson 2005; Angelin 2009; SOU 2003:92). Konsekvenserna som kan följa med arbetslösheten kan bli värre för yngre än äldre eftersom ungdomarna är mitt i sin identitetsutveckling och socialisering. Ju längre tid som arbetslös desto sämre mår personerna psykiskt och desto svårare blir besvären (Hammarström 1996). Hammarström har varit delaktig i en studie som följt en stor grupp sedan de var 18-21 år under lång tid för att se hur ungdomsarbetslöshet påverkar individen på lång sikt. Uppföljningar har genomförts vid åldrarna 21, 30 och nu senast vid 42 års ålder. Slutsatsen är att vara arbetslös som ung påverkar den psykiska ohälsan hos individen även längre upp i åldrarna. Forskarna liknar ungdomsarbetslösheten vid en ärrbildning som inte läker och menar att tidigare forskning underskattat hur det påverkar individen långsiktigt (Strandh, Winefield, Nilsson & Hammarström 2014).

Nationella folkhälsoenkäten ”Hälsa på lika villkor” som, i motsats till mycket av den övriga tidigare forskningen inom området, är en kvantitativ undersökning som görs årligen av Folkhälsomyndigheten visar även den på att arbetslösa ungdomar i åldern 20-24 år oftare drabbas av huvudvärk, sömnbesvär, trötthet, nedsatt psykiskt välbefinnande än de som studerar eller har ett arbete (Folkhälsomyndigheten 2014).

En studie av Barbro Josefsson (2007) visade på att ungdomar skapar strategier och handlingsutrymme för att ta sig igenom och ur arbetslösheten. Ungdomarna som intervjuades såg sociala kontakter som viktiga och deltagande i olika projekt för arbetslösa ungdomar som en strategi att ta sig ur arbetslösheten. Projekten som ungdomarna deltog i gav dem en struktur i vardagen och hjälpte dem att aktivt söka jobb. Det viktigaste med att ha ett arbete uppgav majoriteten var bättre

ekonomi och att det i sin tur var en grund för en bra självkänsla och för att bli självständig. De intervjuade ungdomarna upplevde inte myndigheternas roll som ett stöd för dem i sitt jobbsökande, utan såg den rollen snarare som en kontrollfunktion. Insatserna upplevdes inte som anpassade efter dem som personer utan de fick istället anpassa sig efter de åtgärder som fanns att tillgå.

3. Metod

3.1. Val av metod

Jag har i denna studie valt att utgå ifrån en kvalitativ undersökningsmetod i form av intervjuer med fyra arbetslösa ungdomar. Den kvalitativa metoden var den metod jag ansåg passade mitt syfte och mina frågeställningar bäst. I studien är jag intresserad av att undersöka hur ungdomarna själva upplever och hanterar sin situation som arbetslös och enligt Bryman läggs tyngdpunkten i den kvalitativa metoden just på hur individer uppfattar och tolkar sin sociala verklighet. Om jag istället hade valt att genomföra en kvantitativ undersökning hade jag istället fått fram ett mer objektiva resultat i form av mätningar på hur många, hur ofta och inte fått fram ungdomarnas subjektiva upplevelser (Bryman 2011).

Den form av kvalitativ intervju jag har använt mig av är semistrukturerade intervjuer. De semistrukturerade intervjuerna innebär att den som intervjuar har ett frågeschema eller intervjuguide som utgångspunkt under intervjun där frågorna är mer allmänt formulerade och inte behöver komma i en förutbestämd ordningsföljd. I strukturerade intervjuer finns det istället ett i förväg bestämt intervjuschema som intervjuaren utgår från utan att ändra på ordningsföljden. Fördelarna med att använda mig av semistrukturerade intervjuer i denna undersökning är att jag får möjlighet att ställa följdfrågor till intervjupersonerna när det kommer upp något intressant ämne under intervjun som jag vill veta mer om samtidigt som det ger intervjupersonerna möjlighet att backa undan om de inte vill gå in djupare på en viss fråga eller ämne (*ibid*). Semistrukturerade intervjuer ger både mig som intervjuare och intervjupersonen större frihet att fördjupa, förtydliga och utveckla vissa svar för att få fram en tydligare beskrivning. Samtidigt ger intervjuguiden mig ett stöd som gör att jag inte glömmer bort viktiga frågor och ämnen under intervjuerna (May 2013).

3.2.Urval och avgränsningar

När jag sökte intervjupersoner till undersökningen gjorde jag ett bekvämlighetsurval vilket innebär att urvalet görs för att målgruppen är lättillgänglig för forskaren (Bryman 2011). Eftersom jag ville undersöka hur ungdomar upplever och hanterar situationen som arbetslös var det just personer med den erfarenheten jag sökte. Genom en kontakt på Arbetsförmedlingen fick jag möjlighet att presentera min idé för personal som arbetar i en kommunal verksamhet för arbetslösa ungdomar. Jag valde att låta personalen på projektet göra urvalet av de arbetslösa ungdomar som kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Jag är medveten om att min kontaktperson på projektet kan ha gjort ett selektivt urval men jag anser att urvalet var bästa tänkbara framförallt med tanke på tidsbegränsningen och möjligheterna för studien. Enligt Patrik Asperts (2011) ska begreppen tid, pengar och möjligheter vara med i tanken när urval görs till undersökningar. Jag är även medveten om att ungdomarnas svar i intervjuerna kan ha påverkats av att det var kontaktpersonen på projektet som frågade ungdomarna om de ville ställa upp i intervjuer. Men detta är inget som jag märkte av under intervjuerna eller i ungdomarnas berättelser.

Jag kommer inte att se till andra grupper av arbetslösa ungdomar utan undersökningen baseras på intervjuer med fyra ungdomar som deltar i projektet. Jag var tydlig med att personalen som jag hade kontakt med på projektet skulle berätta för de intresserade att deltagandet var frivilligt och skickade med ett informationsblad (se bilaga 1). Mina intentioner var att genom urval få fram fyra arbetslösa ungdomar att intervjua till undersökningen. Kriterium i urvalet var att ungdomarna var anmälda som arbetssökande på Arbetsförmedlingen, hade varit arbetslösa i minst fyra månader och att de inte arbetade deltid eller var timanställda. Jag valde att sätta en gräns på minst fyra månaders arbetslöshet i mitt urval, eftersom ungdomar efter 100 dagar kategoriseras som långtidsarbetslösa (Arbetsförmedlingen 2014). Åldersmässigt sökte jag i urvalet efter ungdomar mellan 18-24 år. Arbetsförmedlingens åldersdefinition av ungdomar är 16-24 år men jag såg en fördel i att ha en undre gräns vid 18 år eftersom jag på så vis skulle undvika problemen som kan uppstå när man intervjuar omyndiga personer, exempelvis målsmans samtycke.

Jag har valt att inte problematisera könstillhörighet i förhållande till om män eller kvinnor upplever och hanterar sin situation annorlunda och sökte därför inte särskilt efter att få en jämn könsfördelning i urvalet av intervjupersoner. Detta för att jag inte såg det som relevant för mitt syfte eller frågeställning och dels för att det kunde bli ett hinder när jag sökte intervjupersoner. Det var slumpen som gjorde att det blev två tjejer och två killar. Att jag valde en urvalsstorlek på fyra ungdomar som jag intervjuade beror på att jag var medveten om att arbetet med intervjumaterialet såsom transkribering, kodning, analys är tidskrävande. Jag föreställde mig även att det skulle kunna vara svårt att hitta ungdomar som var villiga att ställa upp med sin tid och träffa mig för en intervju, men det visade sig inte vara några problem. Jag valde ändå att stanna vid en urvalsstorlek på fyra ungdomar eftersom jag ville ha förutsättning att kunna fördjupa mig i arbetet med varje enskild intervju.

3.3.Genomförande av intervjuer

Intervjuerna med de fyra ungdomarna genomfördes under två dagar i ett avskilt rum i projektets lokaler. Det var kontaktpersonen på projektet som hade bokat ett samtalsrum åt mig, rummet låg i slutet av en korridor och på så vis blev vi inte störda av de vardagliga aktiviteterna på projektet. Att intervjuerna genomfördes i projektets lokaler var en fördel då det rent praktiskt var ett lämpligt ställe, men framför allt för att det skulle kännas enkelt för ungdomarna att delta i studien.

Jag är medveten om att en faktor som val av intervjuplats kan påverka förhållandet mellan mig som intervjuar och den jag intervjuar (Bryman 2011). Risken är att intervjupersonerna kanske kände att jag representerade projektet eller någon annan myndighet. Därför var jag både i det initiala informationsbladet och när vi träffades tydlig med att berätta att jag inte representerade någon myndighet eller var där på deras uppdrag.

I början av varje intervju presenterade jag mig och berättade vad min studie handlade om. Jag informerade än en gång om att intervjun var frivillig och att deras medverkan skulle vara anonym. Alla intervjuer spelades in efter att jag i början av intervjuerna frågat om det var ok att använda mig av diktafon, vilket det

var för samtliga. Jag berättade att intervjuerna skulle raderas när studien var färdig. Jag upplevde inte att diktafonen hämmade samtalet eller intervjupersonerna, utan istället flöt det på, vilket nog inte varit fallet om jag skulle ha skrivit ned intervjun på plats. Tidsmässigt varade intervjuerna mellan 30 och 45 minuter.

Bakgrundsfrågor såsom ålder, utbildning, hur länge de varit arbetslösa, hur länge de varit med i projektet och deras boendesituation besvarades i början av intervjuerna. Därefter lät jag samtalet styra frågorna och de uppföljningsfrågor som kom. Intervjuguiden (se bilaga 2) fungerade mest som en minneslista för mig under intervjuerna, jag kunde gå tillbaka till den och se efter så att jag täckt de områden jag hade som fokus i min undersökning. Jag avslutade intervjuerna med att fråga om det var något de tyckte jag hade missat att fråga om eller om de hade något att tillägga. Den sista intervjudagen var det en av de inbokade ungdomarna som inte kom. Eftersom vi var i projektets lokaler tillfrågades en ungdom som var där i ett annat ärende om han ville ställa upp på en intervju, vilket han ville.

3.4. Tillförlitlighet

Reliabilitet (tillförlitlighet) och validitet (giltighet) är faktorer som bedömer vilken kvalitet en undersökning har (Bryman 2011). Jag är medveten om att en kvalitativ undersökning som min där jag undersöker hur ungdomar upplever och hanterar sin situation som arbetslös kan vara svår att replikera och upprepa. För att väga upp detta är det viktigt att ha en transparens i undersökningen och därför är jag noga och detaljerad med att redogöra för hur jag har gått tillväga i arbetet med insamling och analys av data (*ibid*).

Under intervjuerna använde jag mig av en diktafon för att spela in intervjuerna. Fördelarna med att jag använde mig av diktafon är att det höjer reliabiliteten i undersökningen, jag behövde inte koncentrera mig på att föra anteckningar under intervjun (vilket kunde ha varit störande för intervjupersonen), utan jag kunde koncentrera mig på att lyssna på svaren, tolka kroppsspråk och komma med följdfrågor. Nackdelar med att spela in intervjuerna kan enligt May (2013) vara att det eventuellt har hämmat intervjupersonerna eftersom det finns en risk att det

kunde kännas nervöst för dem. Utifrån genomförandet av mina intervjuer anser jag inte att det stämmer överens om vad May (2013) ser som en möjlig nackdel med att spela in intervjuer. Diktafonen glömdes snabbt bort av både mig som intervjuare men även av ungdomarna. Kanske är det så att synsättet att spela in en intervju skulle vara hämmande för intervjupersonerna är något föråldrad och möjligen mer etisk än praktisk inriktad.

Forskaren är i kvalitativa metoder den som styr datainsamlingen och den som väljer ut vad som är viktigt och relevant i materialet (Bryman 2011). Därför är det viktigt att jag är medveten om min medverkan och dess påverkan i både intervjuerna och i arbetet med att analysera och bearbeta materialet. Jag har genom hela processen med undersökningen försökt förhålla mig neutral och varit uppmärksam på vad som kan vara mina egna åsikter.

Validitet handlar om att man i undersökningen mäter det man avsett att mäta (May 2013). Den kvalitativa metod och de teoretiska utgångspunkterna jag valt att använda mig av i undersökningen passar bra ihop med varandra och har varit bra verktyg för mig att besvara mitt uppsatta syfte och mina frågeställningar.

Den kvalitativa undersökningen går oftast inte att generalisera utanför den miljö och situation som den produceras (Bryman 2011). Min ansats i denna undersökning är inte att resultatet jag kommit fram till ska kunna generaliseras till hur ungdomar i allmänhet upplever och hanterar sin situation som arbetslös. Istället ämnar jag visa en fördjupad inblick av hur fyra ungdomar som jag intervjuat beskriver att de upplever och hanterar sin situation som arbetslös. Däremot kan jag jämföra deras utsagor med varandra för att se om de skiljer sig åt eller liknar varandra och hur min studies resultat förhåller sig till tidigare forskning.

3.5. Bearbetning och analys av intervjumaterial

Jag transkriberade intervjuerna ordagrant samma dag som de genomfördes. Detta för att få ner det jag hade i färskt minne såsom betoningar, kroppsspråk och tveksamheter så snabbt som möjligt. Jag lyssnade igenom varje intervju flera

gångar för att vara säker på att jag uppfattat vad intervjupersonerna berättade på rätt sätt. Jag läste därefter flera gånger genom intervjuerna när de var utskrivna i skriftlig form.

Materialet kodades och bearbetades med hjälp av överstrykningspennor i olika färger och omgångar. Detta gjordes utifrån några rubriker och teman som började ta form ur intervjuerna. Bearbetningen av intervjuerna har till stor del varit induktiv på så vis att jag genom att läsa igenom de utskrivna intervjuerna flera gånger har sett vissa återkommande nyckelord, mönster, likheter och olikheter i intervjuerna. I början av arbetet med min studie, innan intervjuerna genomfördes, hade jag en teori som jag planerade att använda mig av i under arbetets gång. Under bearbetningen av intervjuerna och de återkommande teman och mönster som kom fram såg jag att jag fick värdefulla svar som inte kom tillräta genom teorin jag valt. Efter övervägande valde jag att istället använda mig av Jahodas deprivationsteori samt begreppet coping som lyfte ungdomarnas berättelser. Slutligen kopplade jag samman resultatet från intervjumaterialet med tidigare forskning och de teoretiska utgångspunkter jag valt att använda mig av. Intervjuguiden utformades efter den först valda teorin, men eftersom mitt syfte med studien varit samma från början så påverkade det inte resultatet.

3.6. Etiska överväganden

Ett etiskt förhållningssätt är något som ska genomsyra hela processen i en undersökning (Aspers 2011). Jag informerade intervjupersonerna om syftet med intervjun och studien, vem jag var samt vart jag kom ifrån. Detta gjorde jag både skriftligt i form av ett informationsblad som personalen i projektet använde sig av när de letade intervjupersoner, men även personligen muntligt före varje intervjutillfälle (Vetenskapsrådet 2014). Intervjupersonerna tillfrågades om de samtyckte till att vara med i studien. De fick information om att deras deltagande i intervjuerna var frivilligt och att de hade rätt att avbryta sin medverkan när som helst eller välja att inte svara på vissa frågor utan att det skulle medföra några negativa konsekvenser för dem. Jag informerade även att deras medverkan och materialet jag fick från intervjuerna inte skulle användas i något annat syfte än till

min studie. Jag berättade för intervjupersonerna om konfidentialitetskravet, vilket innebär att deras medverkan i undersökningen skulle anonymiseras (*ibid*).

4. Teoretisk utgångspunkt

4.1. Jahodas deprivationsteori

4.1.1. Bakgrund

Marie Jahoda, som ofta benämns som arbetslöshetsforskningens ”grand old lady” var en av de första som forskade kring arbetslöshetens socialpsykologiska konsekvenser. Hon var delaktig i Marienthalstudien som genomfördes i ett litet samhälle i Österrike på 1930-talet där byns enda industri, i vilken de flesta arbetade, lades ner. Jahoda fick tillsammans med andra forskare i uppdrag att genomföra en omfattande studie av arbetslöshetens konsekvenser för de drabbade i byn ur ett socialpsykologiskt perspektiv (Jahoda 1982). Inom deprivationsteorin betraktas arbetslösheten utifrån den betydelse arbetet har för människan. Ordet deprivation betyder att beröva eller frånta. Ett arbete har både en manifest funktion i form av ekonomisk ersättning men även fem latent funktioner för människan, menar Jahoda. Dessa latent funktioner är svåra för en människa att upprätthålla under arbetslöshet. De latent funktionerna som arbetet ger människan enligt Jahoda (1982) är:

Tidsstruktur åt dagen

Redan som barn lär vi oss att strukturera upp dagen genom familjelivet, förskola, skola samt fritidsaktiviteter som sedan följer med in i arbetslivet. Enligt Jahoda ger arbetet människan rutiner och en strukturerad vardag vilket saknas under arbetslös. Deprivationsteorin menar att arbetslösa ändå till viss del kan upprätthålla denna tidsstruktur genom fritidsaktiviteter, frivillig arbete eller någon annan meningsfull sysselsättning, men det går inte att ersätta den med det som ett arbete ger. Att förlora tidsstruktur kan bli en psykologisk påfrestning för individen.

Erfarenheter och kontakter med människor utanför den egna familjen

Människan har ett behov av det sociala samspelet med andra utanför den egna familjen eller hemmet. Jahoda menar att en situation som arbetslös kan medföra en risk för känsla av isolering i och med att det sociala samspelet på arbetsplatsen försvinner. Denna risk kan minska för människor som omger sig med andra i samma situation.

Mål och avsikter förankrade i ett kollektiv

Inom deprivationsteorin betonas vikten av att människan får känna sig delaktig i en grupp, i ett sammanhang. Att delta i en grupp som arbetar mot gemensamma mål får människan att känna sig betydelsefull. Jahoda menar på att vissa mål är svåra för en människa uppnå på egen hand utan ett arbete.

Status och identitet

Människan får en status och identitet genom sitt arbete, en bestämd titel och en given plats i samhället. Detta beror på hur omgivningen och samhället ser på arbete, att arbetet ger en given plats i samhället. Ett arbete är ofta något som en person definierar sig med och olika arbeten har olika status i samhället. Genom att ha ett arbete blir individen någon utöver sin egen person.

Regelbunden och ökad aktivitet

Ett arbete ger människan en regelbundenhet och en aktivitet i tillvaron som enligt Jahoda kan vara svår att skapa under arbetslöshet. Oavsett om arbetet är tillfredsställande eller inte så medför det en känsla av stabilitet och psykiskt välmående som inte går att uppnå under arbetslöshet. Den latent funktionen tidsstruktur och regelbundenhet går hand i hand.

4.1.2. Kritik

Jahodas deprivationsteori kritiseras för att den romantiserar och förskönar lönearbetet. Istället för att se skillnaderna mellan olika arbeten utgår Jahoda från medelklassens syn och erfarenheter av arbete och inte arbetarklassen i form av fysisk påfrestning. Även om arbetsförhållandena är dåliga och arbetet inte är bra menar teorin att arbete är att föredra framför arbetslöshet. Teorin har även fått kritik för att vara oprecis i hur mycket som behövs av varje funktion för att

människan ska känna sig tillfredsställd. En annan kritik är att deprivationsteorin är en snäv teori eftersom den inte räknar med alla sysselsatta i samhället såsom studerande, ensamarbete och pensionärer. Det som teorin heller inte ser till är att arbetet för många kan vara tråkigt, isolerande och inte ger de latent funktionerna till arbetstagaren som Jahoda presenterat (Jönsson 2003).

4.2. Coping

Det finns flera definitioner på begreppet coping, en definition är Lazarus & Folkmans (1984) syn på coping som något som är knutet till sammanhanget där en människas copingförmåga påverkas och formas i relation till sammanhanget. Coping handlar om olika individuella strategier som en person använder sig av för att hantera situationer som upplevs som stressframkallande och påfrestande (Lazarus & Folkman 1984). Dessa stressorer är påfrestningar som påverkar en individs psykiska och fysiska mående och som upplevs olika beroende på tidigare erfarenheter och personlighet. De olika strategierna innebär att människan använder sig av olika psykiska, fysiska och sociala aktiviteter för att klara den påfrestande situationen. En avgörande faktor för en framgångsrik copingstrategi är tron på den egna förmågan och att det egna agerandet kan ha en betydande effekt. Genom copingstrategier kan individen antingen påverka problemet som skapar stress och oro eller anpassa den känslomässiga responsen till problemet. Viktiga copingresurser är social förmåga, hälsa, energi, problemlösningsförmåga, känsla av personlig kontroll, en positiv tro, materiella resurser och socialt stöd. Coping kan ses som en process som varierar över tid. Med det menas att en människa kan hantera samma påfrestning på olika sätt över tid (*ibid*).

5. Resultat

Nedan följer en redovisning av de intervjuade ungdomarna var för sig. Jag har i studien aidentifierat ungdomarna genom att jag gett dem fingerade namn. Jag har valt att redovisa varje intervjuad ungdom separat, detta för att läsaren ska kunna få en djupare och verkligare bild av Erika, Magnus, Jonas och Sofia. På så vis framkommer även en tydligare bild av vad som framkom i intervjuerna.

5.1.Erika

Erika är 20 år och har varit arbetslös i tio månader. Hon har gått klart gymnasiet där hon läste handelsprogrammet. Erika kom i kontakt med projektet via hennes arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen. Erika ser positivt på projektet, hon träffar andra som är i samma situation och så lär hon sig olika saker som hjälper henne i arbetssökandet. Till exempel berättar hon att de får tips och hjälp med att skriva cv, personligt brev, gör studiebesök, har föreläsningar och gör olika övningar såsom intervjuteknik tillsammans. Ibland går hon och tränar på gym och till simhallen, det är något som projektet betalar för deltagarna. Erika menar att i och med hennes deltagande i projektet ger det henne rutiner och struktur åt dagen, vilket hon saknade tidigare.

Innan jag började här så vände jag på dygnet och gick och la mig på morgonen. Nu måste man ändå vara här vid nio, det känns bättre att vakna på morgonen som en normal människa.

I början av arbetslösheten tyckte Erika att det var skönt att kunna vara hemma och ta det lugnt. Men efter ett tag blev det tråkigt. ”Men nu är det väldigt, väldigt tråkigt. Man har ingenting att göra. Tro mig, jag söker verkligen jobb hela tiden, men ibland får man ju inte svar ens. Det är skittråkigt. Verkligen”.

När Erika gick på gymnasiet, men även i början av arbetslösheten, trodde hon att det skulle vara enklare att skaffa ett arbete än vad det har visat sig vara. Istället tycker Erika att det bara blir svårare ju längre tiden går. Hon söker många arbeten men det leder ingenstans och ju längre tiden går desto längre bort från arbetsmarknaden upplever Erika att hon kommer.

Först kändes det meningsfullt att skicka iväg sitt cv och personliga brev till arbetsgivare. Men nu känns det onödigt egentligen. Dom hör inte av sig, och så mailar dom inte tillbaka, dom gör ingenting. Så det känns helt så, meningslöst. Man kan väl få ett svar åtminstone?

Erika upplever att hennes humör har ändrats negativt under tiden som arbetslös mot tidigare när hon gick på gymnasiet. Hon känner sig lättirriterad, blir oftare sur och upplever att det går ut över andra, vilket inte känns bra. ”Det känns ju lite konstigt. Det känns som typ, jag gör ingenting - meningslöst och tomt - i skolan hade jag ändå något att göra”. När Erika träffar människor hon inte känner sedan tidigare känner hon sig obekvämt i rollen som arbetslös och hon känner det som att hon vill förklara varför hon inte har ett arbete. ”Man känner sig som ingenting. Meningslös känner man sig. Det känns pinsamt, dumt och skämmigt”.

Erika söker jobb så gott som varje dag. Både under gymnasietiden och under tiden som arbetslös har Erika provat på praktik på flera olika arbetsplatser. Hon ser både för- och nackdelar med att göra praktik på olika arbetsplatser. På en del platser har det känts som ett utnyttjande av billig arbetskraft, men på andra har det känts jättebra och hon har fått med sig positiva erfarenheter. En av Erikas praktiker ledde till ett sommarjobb.

När det gäller framtiden vet Erika inte vad hon vill arbeta med, utan tycker det är svårt att veta. ”Jag vet faktiskt inte. Jag har precis haft ett vägledningsmöte, men det är jättesvårt, jag vet verkligen inte vad jag vill”. Trots att Erika upplever det som jobbigt att vara arbetslös ser hon att det inte kommer att vara för evigt. Hon ser sig själv i arbete och ser möjligheter i framtiden. ”Jag kommer ju nå någonting, i alla fall ha ett jobb åtminstone”.

Ett av Erikas mål och som hon tror kan hjälpa henne i jobbsökandet är att ta körkort, men det är inget som är aktuellt nu eftersom det kostar för mycket. Just nu hade Erika kunnat tänka sig att ta vilket jobb som helst och även att flytta för att få ett arbete. Ett arbete skulle ge henne en bättre ekonomi men även en stärkt självkänsla, inte minst genom en trygg inkomst. ”Man vill ju ändå tjäna sina egna pengar. Ha ett jobb liksom, som alla andra människor har och känna att man hjälper till”.

För att få ett arbete tror Erika att det gäller att ha ett väl fungerande socialt nätverk. Hon upplever själv att hon har ett visst kontaktnät med vänner och familj som arbetar, men för de flesta av de arbeten som de har krävs erfarenhet och

utbildning. Hon kan tänka sig att läsa vidare i framtiden för att förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden, men hon vet inte vad. Först måste hon läsa upp sina gymnasiebetyg på folkhögskola, vilket hon inte känner sig motiverad att göra just nu. Erika tycker inte att Arbetsförmedlingen stödjer och hjälper henne i jobbsökandet i den utsträckningen som hon hade trott. ”Dom gör ju inte så mycket, dom gör bara sin planering. Det är du själv som ska göra det liksom”.

5.2.Sofia

Sofia är 20 år och har varit arbetslös i cirka fem månader. Hon har läst klart gymnasiet och har därefter även läst en termin på universitet utomlands. Till hösten har Sofia sökt olika högskoleutbildningar i Sverige och tror att hon kommer in på någon av dessa. Sofia bor kvar i sitt föräldrahem.

Sofia ser sin arbetslöshet som något tillfälligt fram till det att hon ska börja läsa på högskola till hösten. ”Det är bara nu jag har en lucka fram tills september när jag förhoppningsvis börjar skolan”.

Sofia upplever inte att hennes psykiska mående, humör eller självförtroende har förändrats under tiden som arbetslös. Hon tror det beror på att hon själv ser det som en lucka, att hon har egna tydliga framtidsplaner och mål med vad hon vill bli. Å andra sidan är hon inte nöjd och opåverkad av situationen som arbetslös utan känner sig maktlös, misstänkliggjord och omyndigförklarad i förhållande till myndigheterna, vilket hon tycker är väldigt irriterande.

Dom kan ju i princip bestämma över mig vad jag ska göra för att få mina pengar. Dom har rätten att säga till mig vad jag ska göra och tvinga mig till saker om dom känner för det, så det känns inte roligt överhuvudtaget.

Hon tror att personer som arbetar på de olika myndigheterna gör sitt bästa för att hjälpa, men det är kontrollfunktionen och makten de har som hon upplever irriterande. Samtidigt förstår Sofia att de måste finnas och ha en viss kontroll och krav på de arbetssökande. Som hon ser det är det många som försöker lura till sig

pengar och smita undan handlingsplaner, men att kontrollen tas ut på henne även om hon sköter sitt. I början förväntade sig Sofia inte att det skulle vara så svårt att få ett arbete och känner en tydlig skillnad i hur hon först trodde att det skulle bli och hur det har blivit. ”Det jobbigaste är ändå att man förväntar sig inte att det ska vara så här svårt att få ett jobb”. Arbetssökandet vill hon helst sköta på egen hand utan Arbetsförmedlingens hjälp.

Jag känner mig själv bäst. Dom kan ju liksom inte efter en halvtimmes samtal veta vilket jobb jag skulle passat som och senare skicka hem ett kuvert till mig där det står att jag ska söka ett visst jobb.

Sofia har varit deltagare i projektet i tre månader och tycker att det finns både bra och dåliga saker med att delta i det. Framförallt ser Sofia det sociala som det mest givande för henne. Det ger även henne en struktur på dagen vilket hon inte haft tidigare. ”Det är bra att komma hit för man kommer ut och får lite rutiner. Hade jag varit hemma så hade jag bara rullat tummarna och tiden hade gått långsamt”.

Orsaken till att Sofia är arbetslös tror hon är att hon saknar arbetslivserfarenhet och att konkurrensen om jobben är hård. Sofia känner inte att hon kan påverka sin situation mer än vad hon gör eller att det är henne det är fel på, utan känner sig nästintill maktlös i situationen. ”Jag gör ju vad jag kan för att få ett jobb. Jag vet inte riktigt mer vad jag kan göra”. Sofia upplever inte att hon blir bemött av folk på något speciellt sätt när hon berättar att hon är arbetslös. Men hon tror att det har att göra med hennes utstrålning och självförtroende. ”Jag tar det inte själv som världens undergång, så varför skulle andra se min situation och mig som det?”.

5.3.Magnus

Magnus är 22 år och har varit arbetslös från och till i snart två år sedan han tog studenten från gymnasiet. Han kom i kontakt med projektet via Arbetsförmedlingen och har varit deltagare i projektet i fem månader. Magnus bor tillsammans med fru och barn i en lägenhet.

I början av arbetslösheten tyckte Magnus att det var kul att vara hemma. Efter gymnasietiden var det ganska skönt att kunna slappa och ta det lugnt. Han trodde det skulle vara lätt att få arbete, men efter ett tag märkte att det inte var så lätt och då började han ta det lite allvarligare. ”Nu tar man saker allvarligare ju längre tiden går”. Magnus känner sig frustrerad i sin situation och stressad över att tiden går och inget händer.

Det känns fruktansvärt! Att vara runt 20-30 år, när man är stark och ung och har mycket att ge, de åren ska man lägga till arbete. Inte bara sitta och göra ingenting, vara ingenting. Jag vill ju uppleva mitt liv och absolut inte som arbetslös. Det är nu jag är i mina bästa år.

Från början var Magnus inte positivt inställd till projektet, utan trodde det var ett tråkigt ställe där han skulle sitta och söka arbete. Han upplevde det som att Arbetsförmedlingen tvingade honom att delta i projektet. Nu ser Magnus bara positiva saker med projektet, han lär sig mycket och uppskattar det sociala umgänget som han får genom sitt deltagande. ”Det känns skönt att ha någonting att gå till, tiden rullar snabbare än när man bara sitter hemma”. När Magnus pratar om projektet uttrycker han återkommande att ”vi” gör olika saker i projektet. Magnus tycker att tiden innan han var med i projektet gick långsamt. Han satt mest hemma och tittade på tv och film. ”Till sist tröttnar man på det också”. Nu upplever han att han har en fritid utanför projektet och då umgås han mycket med sin familj.

Ett tag arbetade Magnus som säljare på ett företag men slutade där av egen vilja eftersom han inte trivdes med sättet de lurade kunder på. Han har gjort praktik på flera olika arbetsplatser både under gymnasietiden och under sin tid som arbetslös. På flera av praktikställena han varit på blev han i början lovad arbete, men när praktiktiden var slut hände inget. ”Jag vill inte ha mer praktik, nu har jag tillräckligt med erfarenheter”. Just nu hade Magnus kunnat tänka sig att ta nästan vilket arbete som helst för att slippa vara arbetslös längre. Han hade till och med kunnat flytta och ta med sig sin familj för att få ett arbete, tankarna har funnits på att söka arbeten utanför Sverige också. Han söker många arbeten, cirka 10-15 per

dag både genom att skicka ut sitt cv men ofta går han dit och lämnar det direkt till arbetsgivaren när det inte ligger för långt bort.

Magnus upplever att det är en hård arbetsmarknad och tror att det behövs en förändring i samhället och inom politiken för att han och fler ungdomar ska få arbete. ”Är moderaterna på plats då finns det ingen framtid, som jag ser det så är det bara fler och fler ungdomar utan jobb”. Magnus upplever inte att samhället och politikerna ger ungdomarna det stöd i arbetssökandet som de behöver. Han upplever att samhället istället för att släppa in ungdomarna på arbetsmarknaden tvingar äldre att jobba längre och att de på så vis tar arbeten från ungdomarna. Fastän Magnus upplever arbetsmarknaden som hård just nu ser han ändå sig själv i ett arbete i framtiden. Det som driver Magnus framåt och som får honom att kämpa vidare är viljan. Familjelivet är en sak som motiverar honom att fortsätta söka arbete. Han vill kunna handla saker till sitt barn, ha semester, resa och se världen. ”Det är vi som är utan arbete som får kämpa hela tiden”.

5.4.Jonas

Jonas är 23 år, bor i egen lägenhet och har varit arbetslös från och till sedan han tog studenten. Efter gymnasiet fick han en provanställning som målare, men när lågkonjunkturen slog till var han den förste som fick lämna företaget. I början av arbetslösheten tyckte Jonas att det var ganska skönt att vara hemma. Efter ett tag försvann den känslan och övergick istället till frustration, något som både han och andra i hans närhet märkte. ”Sen märkte jag på mitt humör och mitt beteende att jag blev väldigt irriterad och sprang på väggarna”...”Jag tycker det känns för jävligt! Det är som att man känner att man inte duger. Har inte jag någonting som jag kan erbjuda som behövs på arbetsmarknaden? Det är tråkigt och det tär på en i längden”.

De flesta av Jonas vänner arbetar och det får honom att känna att han står utanför. ”De flesta jag känner jobbar så man känner sig lite... vad ska man säga... som en outsider. Alla andra har jobb, så tänker man, varför kan inte jag få det? Men det är inte lätt”. Förutom att Jonas upplever det som att vara utanför sätter arbetslösheten hinder för honom personligen då han och flickvännen pratat om förlovning och att

flytta samman. ”Det är inget som kommer att hända förrän jag har fått jobb. Så det är lite paus på det nu, jag vill inte lägga det ekonomiska ansvaret på henne. Det är inte rättvist och då kommer jag att må dåligt av det”.

Jonas har varit deltagare i projektet i tre månader, men har varit i ett liknande projekt tidigare under sin tid som arbetslös. Han tycker att projektet är väldigt bra, han lär sig mycket men framförallt kommer han ut och träffar folk och stärker sitt kontaktnät. ”Bara att ha en syssla, även om det inte är det ultimata där jag är idag (projektet, förf. not) utan jag vill ut och jobba, så är det bättre än att vara hemma i alla fall. Hemma ger mig ingenting”. När Jonas började som deltagare i projektet upplevde han att hade dåligt självförtroende. Det var inget som han upplevt tidigare i skolan eller när han hade arbete. Efterhand har han själv på egen hand lärt sig att träna upp sitt självförtroende för att hantera situationen. Han har förstått hur svårt det är att få ett arbete och att det inte enbart beror på honom själv som individ att han är arbetslös. ”Jag tycker inte jag tar åt mig så mycket längre, det var mer i början men jag märkte att det inte var bra för mig”.

Jonas söker flera arbeten varje vecka. Att skicka ut sitt cv ser inte Jonas som det enda sättet att söka arbete på. Han tar ofta personlig kontakt med arbetsgivare och följer upp ansökningar han skickat iväg med ett telefonsamtal. Att ringa upp en arbetsgivare tyckte han var jobbigt först, men det är något han har tränat upp genom medverkan i projektet. ”Om jag inte hade skickat ut mina cv så hade de ju inte ens vetat om att jag fanns”.

Det viktigaste med att ha ett arbete tycker Jonas är att vara självförsörjande och han kan jämföra sitt tidigare liv med lön med sin nuvarande situation.

Att när man får sin lön kunna tänka att de här har jag gjort mig förtjänt av. Det är en helt annan grej och det ger en mycket mer. Visst jag får pengar nu också men det känns inget speciellt och det är inte som jag kan leva för, bara så att jag går runt.

Jonas tror att ett arbete, förutom självförsörjningen, kommer att ge honom mer positiv energi och en mer meningsfull tillvaro.

Vardagen kommer att kännas meningsfull, att komma hem och vara trött av en bra anledning. Det är inte samma som när man är trött för att man är vaken för länge, en annan trötthet. Tänk att gå och lägga sig och veta att nu har jag gjort något bra idag. Jag kan ibland tänka så och då ger det mig en kick att jag verkligen vill ha ett jobb.

Jonas vill gärna ta körkort men det kostar för mycket pengar. Körkort är enligt honom en sak som spelar roll i jobsökandet, många arbetsgivare skriver i annonserna att de söker personer med körkort. När det gäller krav är de enda kraven Jonas känner de han ställer på sig själv och det är med hjälp att dessa krav som han upplever att han tar sig framåt. Det han känner från familjen, vänner och flickvän är istället att de försöker stötta honom i rätt riktning och att det är mycket tack vare deras stöd som han känner att han klarar situationen så pass bra. Jonas förlitar sig inte på att Arbetsförmedlingen ska ordna jobb till honom, det får han ordna själv. Enda anledningen till att han är anmäld på Arbetsförmedlingen är att det är ett krav för att få ekonomisk ersättning.

6. Analys

I detta kapitel kommer jag utifrån Jahodas deprivationsteori, begreppet coping samt tidigare forskning analysera materialet som jag fått fram genom intervjuerna med ungdomarna för att kunna besvara syftet med studien.

6.1.Mående

Att arbetslösheten påverkar måendet negativt i någon grad är något som samtliga intervjuade ungdomar berättar om. Erika, Jonas och Magnus berättar att arbetslösheten påverkat deras psykiska hälsa negativt då de känner sig mer lättirriterade, oftare sura, sömnsvårigheter, försämrad självkänsla, känner sig nere och att det går ut över familj och vänner vilket i sin tur inte känns bra. Även känslor som meningslöshet, tomhet, oduglighet, frustration och skam är något som framkommer i intervjuerna. Ungdomarnas upplevelser och hur de berättar att deras psykiska mående påverkats av arbetslösheten samstämmer med flera av de undersökningar som genomförts inom området (Angelin 2009; Axelsson &

Ejlertsson 2001 i Axelsson 2005; Axelsson 2005; Rantakeisu, Hagqvist & Starrin 1996; Folkhälsomyndigheten 2014). Både Erika och Jonas upplever att deras självförtroende påverkats av arbetslösheten. Jonas berättar att han hade dåligt självförtroende tidigare under arbetslösheten och i början av projektet, men att det nu blivit bättre. Sofia är den enda av de intervjuade ungdomarna som inte tycker att hennes psykiska mående, humör eller självförtroende har påverkats av arbetslösheten. Detta tror hon själv beror på att hon ser sin arbetslöshet som en lucka innan hon börjar studera. Å andra sidan ser jag inte det som att hon är opåverkad av arbetslösheten. Sofia berättar att hon har en känsla av maktlöshet i situationen som arbetslös och inte kan påverka. Hon berättar även att hon känner sig misstänkliggjord och omyndigförklarad av Arbetsförmedlingen vilket gör henne irriterad.

De intervjuade ungdomarna skiljer sig åt genom att Sofia ser arbetslösheten som en paus i sitt liv fram till hösten när hon ska läsa vidare på högskola. Erika, Magnus och Jonas däremot upplever arbetslösheten som en negativ och frustrerande tid och som dessutom upplevs som svårare ju längre tiden går. Detta stämmer väl överens med tidigare studier som visar på hur en person upplever sin situation som arbetslös har stor betydelse för måendet (Hammarström 1996). Om intervjuerna däremot hade gjorts under den första tiden som arbetslös hade svaren antagligen varit annorlunda eftersom samtliga berättar att de i början tyckte det kändes skönt att vara ledig och slippa skolan. Detta går i linje med Hammarströms forskning som visar på att måendet försämras ju längre tid en individ är arbetslös. Måendet under arbetslösheten kan liksom Hammarström menar jämföras med en nedåtgående spiral (Hammarström 1996). Samtidigt talar det intervjupersonerna berättar i intervjuerna delvis emot Hammarströms nedåtgående spiral då tre av ungdomarna beskriver projektets positiva effekter för deras mående. Genom att delta i projektet fick de rutiner och struktur i vardagen, något att gå till, känna samhörighet med andra i samma situation vilket i sin tur till viss del gav dem bättre självkänsla, bättre sömn och en känsla av samhörighet. Tre av ungdomarna berättar att de hade kunnat tänka sig att ta vilket arbete som helst och att ett arbete hade fått dem att kunna göra saker med familj, förlova sig med mera. Detta visar på betydelsen av den manifesta funktionen, det vill säga lön, som ett arbete har för individen (Jahoda 1982). Utan en lön är det svårt för ungdomarna att gå vidare i

utvecklingen mot vuxenlivet. Ett exempel på detta är Jonas som berättar att han på grund av arbetslösheten väntar med att förlova sig med flickvännen eftersom han inte har någon inkomst. Ett arbete hade enligt Jonas gett honom förutom den manifesta funktionen gett honom positiv energi och en meningsfull tillvaro. Det är även dessa tre ungdomar som uppger att deras psykiska mående påverkats av arbetslösheten. Detta går i linje med Rantakeisus studie om att det psykiska måendet är beroende av hur individen värderar ett arbete (Rantakeisu 2002).

6.2. Vem är jag? Arbetet som identitetsskapare

En av Jahodas (1982) latent funktioner som ett arbete ger en person är status och identitet. Erika säger att hon skäms och att hon tycker att det är pinsamt och känns dumt att berätta att hon är arbetslös när hon möter personer som frågar vad hon arbetar med. Jonas känner att han står utanför samhället gentemot de som arbetar, att han har svårt att skapa sig en identitet i arbetslösheten. Han uttrycker det som att han är ”ingenting”, en outsider. Detta stämmer väl överens med Jahodas beskrivning av att arbetet fyller en latent funktion i form av status och identitet (*ibid*). Sofia upplever däremot inte detta som något problem utan tycker att hennes arbetslöshet är hennes ensak och inget hon behöver förklara.

Att vara arbetslös under ungdomen om man som Jonas ger uttryck för att han känner sig som ”ingenting” så påverkar det identitetsskapandet negativt. Jag tolkar det som att Jonas ser det som svårt att skapa sig en identitet som arbetslös utan känner sig istället utanför samhället. Detta går i hand med Rantakeisus (2002) studie som visar på vikten för ungdomar av att ha ett arbete för att kunna integreras och känna sig delaktiga i samhället. Det är under denna tid i livet som ungdomarna skapar sin vuxenidentitet på väg in i vuxenlivet. Det stämmer även överens med forskning som visar på att arbetslösheten hindrar ungdomarna i deras identitetsutveckling, att inte kunna skapa sig en identitet som vuxen som de skulle vilja (Rantakeisu, Starrin & Hagquist 1996). Det innebär även att avstanna i den naturliga stegen i livet såsom att flytta hemifrån, förlovning eller att gifta sig. Jonas berättar att han och flickvännen pratat om att flytta samman och förlova sig, men att det inte blir av förrän han har ett arbete då han inte vill lägga det ekonomiska ansvaret på henne. Det är arbetets manifesta funktion, det vill säga

lön, som ett arbete medför som hindrar Jonas från att förlova sig med flickvännen (Jahoda 1982).

6.3. Att vända på dygnet när det inte finns tider att passa

Intervjupersonerna uppgav att de i början av arbetslösheten vände på dygnet och därmed ändrade tidsstrukturen på dagen. Det var inte ovanligt att de gick och la sig på morgonen eller som de säger ”sov bort dagen”. Efter gymnasiet tyckte samtliga intervjuade att det kändes ganska skönt att vara arbetslös, att kunna ta det lugnt och sova länge. Efter ett tag tog tristessen övertag alltmer. Magnus berättade att tiden innan han deltog i projektet gick långsamt, han satt mest hemma och tittade på tv. Jonas uttrycker det som att han sprang på väggarna och att det kändes meningslöst där hemma vilket kan tolkas som ett uttryck för brister i tidsstrukturen. Alla fyra intervjuade berättade att de sedan de började i projektet åter fått rutiner i vardagen vilket de upplevde som positiv. Erika berättar att det känns bättre att gå upp på morgonen ”som en normal människa”. Magnus och Jonas tycker det är skönt att ha något att gå till och att ha en syssla, bättre än att vara hemma.

Ungdomarna har tidigare under gymnasietiden haft skolan som gav dem den tidsstruktur åt dagen som ett arbete enligt Jahoda ger människan (Jahoda 1982). De har även varit på praktik, Erika, Jonas och Magnus har erfarenheter från arbete som anställda och är på så sätt medvetna om avsaknaden av den tidsstruktur som ett arbete ger.

De latent funktionerna struktur åt vår vakna tid och regelbunden aktivitet ansåg jag var lika varandra och svåra att skilja åt. Detta är även något som Jahoda konstaterade i sin undersökning, att dessa två funktioner gick hand i hand (Jahoda 1982). Att vända på dygnet, sova länge och att tiden hemma går långsamt som ungdomarna uppger att de upplevt i början av arbetslösheten, är alla uttryck som stämmer överens med en förlorad tidsstruktur enligt Jahoda. Det är enligt deprivationsteorin möjligt för arbetslösa att ändå ha kvar en struktur på dagen genom att upprätta egna tidsramar till exempel med en fritidsaktivitet eller någon annan meningsfull sysselsättning (*ibid*). Jag tolkar det som att projektet ger

ungdomarna en tidsstruktur och rutin åt dagen som kan jämföras med den som ett arbete ger enligt Jahoda (*ibid*). I och med deltagandet i projektet har ungdomarna något att fylla dagen med och de upplever därmed att tiden går snabbare. Upplevelser såsom meningslöshet och frustration som Jonas berättar om att han kände innan han startade i projektet tolkar jag som en psykologisk effekt av förlorad tidsstruktur. Detta går i linje med Jahoda som menar att en följd effekt av förlorad tidsstruktur kan bli en psykologisk påfrestning för människan (*ibid*).

6.4. Socialt nätverk utanför familjen

I intervjuerna framkommer att en av de positiva sakerna som projektet medför är det sociala umgänget som det ger. Magnus nämner flera gånger under intervjun att ”vi” gör det och ”vi” gör det vilket kan ses som ett uttryck för en delaktighet i en grupp. Även Sofia som är den som var mest skeptisk till projektet säger att hon upplever de sociala kontakterna som positivt. Samtidigt beskriver Jonas och Magnus att de på grund av arbetslösheten inte känner sig delaktiga i samhället. Känslor som skam och tvivel kan enligt Jahoda leda till ett mindre socialt umgänge utanför den egna familjen (Jahoda 1982). Detta kan i min studie exemplifieras till Erikas beskrivning av att hon upplever ett utanförskap i mötet med nya människor. Hon känner sig dum, pinsam och en känsla av skam när hon möter personer som frågar vad hon arbetar med.

Jonas berättar att han försöker träffa sina vänner så mycket som möjligt, men att det är krångligt då de flesta arbetar och att umgänget av den anledningen oftast sker på helgerna. Detta stämmer väl överens med deprivationsteori som menar att arbetslösa ofta får träffa sina vänner efter deras arbetstid, på helger och semestrar och därmed går miste om det naturliga sociala umgänget som ett arbete medför. Jahoda menar att det finns en risk för känsla av isolering vid arbetslöshet och att risken kan minska för människor som omger sig med andra i samma situation (Jahoda 1982). Detta stämmer väl överens med samtliga intervjuade ungdomar som alla är eniga och tydligt beskriver att det känns bra att genom projektet träffa andra som är i samma situation som de själva. Magnus, Erika och Jonas är de som arbetat tidigare, men de kan alla jämföra med den naturliga sociala gemenskapen som de fick under gymnasiet. Både familjen men även kontakt med andra

människor har stor betydelse för en persons välbefinnande. Att enbart umgås med familjen kan inte ersätta den sociala funktionen som ett arbete innebär (*ibid*).

6.5.Sikta mot samma mål

Ungdomarna i intervjun har alla fyra ett gemensamt mål i att ta sig ur arbetslösheten, genom antingen arbete eller studier. Trots att samtliga intervjuade ungdomar beskriver svårigheten att ta sig in på arbetsmarknaden ser de alla sig själva i ett arbete i framtiden. Magnus nämner flera gånger deltagarna i projektet som ”vi”. Detta ser jag som att han ser sig själv i ett kollektiv, som en del i ett sammanhang.

Inom deprivationsteorin är en av de latent funktionerna som ett arbete ger att man arbetar mot ett kollektivt gemensamt mål (Jahoda 1982). I och med att ungdomarna inom projektet möter andra i samma situation med samma mål tolkar jag det som att de genom detta har ett gemensamt mål och på så vis får en del av den latent funktionen kollektivt mål. Deprivationsteorin har kritiserats för att romantisera arbetet och dess betydelse för människan. Magnus berättade att han slutade av egen vilja på ett tidigare arbete som säljare eftersom det fick honom att må dåligt när de enligt honom lurade kunder. Detta stämmer väl in med kritiken mot deprivationsteorin om att inte alla arbeten ger människan de latent funktioner (Jönsson 2003). Enligt Jahoda däremot är ett arbete att föredra framför arbetslöshet även om arbetsförhållandena är dåliga och arbetet inte är bra (Jahoda 1982).

6.6.Coping

Genom intervjuerna framkommer olika strategier och sätt som ungdomarna använder sig av för att hantera situationen som arbetslös. Att våga se framåt, ha mål, se vilka möjligheter som finns och se en framtid där man har ett arbete och vad det innebär är copingstrategier som jag tolkar att de intervjuade använder sig av. Detta stämmer väl överens med Lazarus & Folkmans (1984) beskrivning av begreppet coping. Alla fyra intervjuade ungdomar ser sig själva i arbete i framtiden vilket jag tolkar som en tro på den egna förmågan enligt Lazarus & Folkman (1984).

Det som driver ungdomarna framåt är en vilja att förändra sin situation, vilket i sig kan ses som en copingstrategi. Jonas berättar hur han jämför känslan av att komma hem och vara trött för att han jobbat med att bara vara ”vanligt trött”. Han kommer ihåg den sköna känslan och den sporrar och motiverar honom att kämpa vidare. Jonas berättar även att det är mycket tack vare det stöd som han upplever att han får från familj och vänner som gör att han klarar av situationen som arbetslös så bra som han upplever att han trots allt gör. Genom att träffa andra deltagare i projektet som är i samma situation får ungdomarna även ett socialt stöd. Detta kopplar jag till det sociala stödet som enligt Lazarus & Folkman är en copingresurs (1984). Även Magnus har ett socialt stöd i form av familjen som han vill ta hand om. Han vill kunna handla saker till sitt barn, ha semester, resa och se världen. Familjelivet och viljan till förändring motiverar honom att inte ge upp utan fortsätta kämpa för att få ett arbete. Magnus har strategier på att eventuellt söka arbete i andra delar av Sverige eller utomlands för att förändra sin situation. Sofia har klart utstakade framtidsplaner och därmed upplever hon inte sin situation som arbetslös som påfrestande, vilket jag kopplar till att ha strategier som en copingresurs (Lazarus & Folkman 1984).

Ungdomarna anser att projektet är viktigt och positivt genom att det ger dem struktur och rutiner åt dagen och socialt umgänge. Precis som ungdomarna i Josefssons avhandling (2007) upplever Erika, Jonas, Magnus och Sofia att projektet fyller viktiga funktioner för dem. Josefsson pekar på att projektet i sig kan ses som en copingstrategi som ungdomarna använder sig av för att hantera sin situation som arbetslös. Utifrån mina intervjuer drar jag en likadan slutsats, för tre av de intervjuade ungdomarna ser jag det som en copingstrategi i sig att delta i projektet. Sofia tycker att det finns både bra och dåliga saker med att delta i projektet och menar att hon hade klarat sig lika bra utan. Men hon har sina planer klara på studier till hösten. Projektets roll blir en grund varifrån ungdomarna kan utveckla sina individuella copingstrategier.

Vidare menar Lazarus & Folkman (1984) att genom copingstrategier kan individen antingen påverka problemet som skapar stress och oro eller anpassa den känslomässiga responsen till problemet. Jonas har fått kunskap som gör att han

inte ser arbetslösheten lika mycket som ett individuellt problem, han ser strukturerna och en större bild av problemet. Han har vidgat vyerna och kommit på att han som person är en del av samhället och ser en helhet. Han uttrycker att han gör vad han kan för att få ett arbete, men att anledningen att han inte får ett arbete inte enbart beror på honom utan på samhället och systemet. På så vis ser jag det som att Jonas har anpassat den känslomässiga responsen som Lazarus & Folkman (1984) beskriver, det vill säga lagt förklaringen till att han är arbetslös utanför honom själv. Likaså ser Magnus att anledningen till att han inte har ett arbete beror på politikerna och samhället som inte släpper in honom på arbetsmarknaden.

6.7.Olika men ändå lika

Genom intervjuerna går det att konstatera, precis som tidigare forskning visar på, att ungdomar inte kan ses som en homogen grupp utan de har olika uppfattningar, upplevelser och sätt att hantera sin situation som arbetslös (Strandh 2000; Stojanovic 2001; Rantakeisu 2002; Axelsson 2005). Samtidigt kan jag utifrån min studie se att det finns många likheter mellan ungdomarnas berättelser i hur de upplever och hanterar situationen som arbetslös. I Axelsson, Andersson, Edén & Ejlertssons studie i Axelssons avhandling (2005) framkom att arbetslösa ungdomars förhållningssätt till sin situation som arbetslös kan delas in i fyra kategorier. De fyra grupperna var kämparna, optimisterna, de utsatta samt de obekymrade. Om jag jämför intervjupersonerna i min studie med grupperna som framkom i Axelssons avhandling anser jag att Sofia är den som stämmer in i deras beskrivning av optimisterna. Hon har konkreta planer för framtiden och anser sig ha ett bra självförtroende. Arbetslösheten ser hon som en paus i livet fram till hösten när hon ska läsa vidare på högskola. Erika, Magnus och Jonas däremot upplever arbetslösheten som en negativ och frustrerande tid och som upplevs som svårare ju längre tiden går. Utifrån Magnus och Jonas intervjuer ser jag likheter med beskrivningen av förhållningssättet som kämparna har. De är dem som ställer krav på sig själva, är aktiva i sitt arbetssökande och beskriver sig som frustrerade i situationen som arbetslös. Erikas berättelse stämmer mest in på de utsatta då hon menar att hennes självförtroende blivit sämre, hon skäms och känner sig obekvä

i möten med andra när de frågar vad hon jobbar med (Axelsson, Andersson, Edén & Ejlertsson i Axelsson 2005).

7. Slutsats

Syftet med studien var att öka kunskapen om hur arbetslösa ungdomar upplever och hanterar sin situation som arbetslös. Genom denna studie har jag fått ta del av fyra ungdomars berättelser om hur de upplever och hanterar situationen som arbetslös. Sammanfattningsvis har jag funnit att det finns många likheter i ungdomarnas berättelser, men att deras berättelser samtidigt är unika och kommer från deras verklighet och vardag.

Jag kan efter att ha ställt resultatet från intervjuerna mot tidigare forskning inom området konstatera att en stor del av studiens resultat ligger i linje med den tidigare forskningen. De intervjuade ungdomarna upplever en skillnad hur det är att vara arbetslös nu (som långtidsarbetslös) mot hur de upplevde det i början. Jag ser det som olika faser eller stadier i hur de upplever arbetslösheten. Från att, som samtliga intervjupersoner berättade, i början av arbetslösheten tycka det är skönt att sova länge, göra vad man vill på dagarna - en sorts frihet, till att det efter ett tag började påverka dem negativt i deras mående. Negativt i form av att vända på dygnet, ingen struktur åt dagen, sämre självkänsla, lättirriterade samt en känsla av att vara ingen. Detta går i linje med resultat av tidigare forskning inom området som visar på att arbetslöshet påverkar måendet negativt (Axelsson 2005; Hammarström 1996; SOU 2003:92; Angelin 2009; Ungdomsstyrelsen 2013; Folkhälsomyndigheten 2014).

När ungdomarna senare i arbetslösheten gick med i projektet förde det med sig flera positiva aspekter. Positiva saker som ungdomarna berättade att projektet gav dem var struktur åt dagen, sociala kontakter, träffa andra i samma situation. Detta överensstämmer med Josefssons studie som visade på deltagande i ett projekt gav arbetslösa ungdomar positiva effekter i form av struktur åt dagen men även sociala kontakter (Josefsson 2007).

Utifrån Jahodas deprivationsteori går ungdomarna i intervjun miste om både den manifesta och de latent funktionerna som ett arbete ger individen (Jahoda 1982). Jag kan utifrån mina möten med de intervjuade ungdomarna se att trots att de inte har ett arbete så uppfyller projektet som de deltar i vissa av de latent funktionerna för dem. Till exempel så ger projektet dem en tidsstruktur åt dagen, ett socialt nätverk utanför familjen samt till viss del även ett gemensamt mål att sträva efter. Däremot ser jag att i avsaknaden av ett arbete är det svårt för ungdomarna att finna sig en identitet och status i samhället. Detta är inget som projektet kan ersätta i förhållande till vad ett arbete skulle kunna göra. För att knyta ihop slutsatsen angående deprivationsteorin ser jag att mina resultat går emot Jahodas deprivationsteori till viss del. Ungdomarna kan trots arbetslöshet till viss del ta del av fyra av de fem latent funktionerna som Jahodas teori utgår ifrån. Att de kan göra det beror på projektet som de deltar i. Den latent funktion som ungdomarna går miste om är utifrån resultatet av min studie status och identitet (*ibid*). Att det är svårt för ungdomarna att skapa sig en identitet som Arbetslösheten hindrar dem i utvecklingen till att fortsätta med sitt liv som vuxen. De kan inte leva och planera sin framtid utifrån egna villkor vilket stämmer med tidigare forskning om att arbetslösheten hindrar ungdomen i identitetsutvecklingen (Rantakeisu, Starrin & Hagqvist 1996). De arbetslösa ungdomarna som jag har intervjuat är mitt i processen att skaffa sig en identitet som vuxen och att etablera sig på arbetsmarknaden. En hindrande faktor i ungdomarnas väg mot vuxenlivet är även den manifesta funktionen som ett arbete ger (Jahoda 1982). Utan lön blir det svårare för ungdomarna att ta de stegen mot vuxenlivet som de önskar, exempelvis förlovning, ta körkort eller flytta hemifrån.

Är det då bättre att ha vilket arbete som helst än att vara arbetslös? Kan alla sorters arbete fylla de latent funktionerna för en individ? Enligt deprivationsteorin är det bättre för individen att ha vilket arbete som helst än att vara arbetslös (Jahoda 1982). Tre av de intervjuade ungdomarna berättade att de hade kunnat tänka sig att ta vilket arbete som helst, bara för att få in en fot på arbetsmarknaden. Samtidigt berättar Magnus att han slutade självmant på ett arbete som telefonförsäljare då det fick honom att må dåligt.

Något som framkom och som alla fyra ungdomar poängterade i intervjuerna var att de inte trodde det skulle vara så svårt att få ett arbete som det visade sig att vara. Ingen av de intervjuade ser myndigheterna som stödande i deras arbetssökande, de måste anpassa sig efter insatserna och inte tvärtom. De förlitar sig inte på att Arbetsförmedlingen ska ordna arbete åt dem och några av dem ser det som att samhället inte släpper in dem på arbetsmarknaden. Detta stämmer med tidigare forskning som visar att arbetslösa hade samma uppfattning gällande stöd från myndigheter (Josefsson 2007). Samtidigt har de uppfattningen att ansvaret att skaffa ett arbete ligger hos dem själva och inte hos andra.

Jag fann i min studie att ungdomarna använder sig av olika copingstrategier för att hantera situationen som arbetslös. Ungdomarna har alla socialt stöd runt omkring sig i form av vänner och familj som stöttar dem. Trots att de upplever det som svårt att få ett arbete ser alla fyra en framtid där de har ett arbete. Att de vågar se framåt, har ett mål att sträva efter samt att se möjligheter trots den påfrestande situationen är alla olika former av strategier som jag kopplar till begreppet coping (Lazarus & Folkmans 1984). Att delta i projektet kan i sig ses som en strategi vilket stämmer med vad Josefsson kom fram till i sin avhandling (Josefsson 2007). Efter arbetet med denna studie ser jag fördelar och vinster med att arbeta med olika projekt för arbetslösa ungdomar. Ett projekt som detta i studien kan ses som en plattform och en grund varifrån ungdomarna kan utveckla individuella copingstrategier för att hantera arbetslösheten. Projektets roll blir inte enbart att hjälpa ungdomarna att skaffa ett arbete eller att börja studera utan fyller funktioner som ger andra positiva effekter.

Att de intervjuade ungdomarna i min studie deltog i ett projekt för arbetslösa ungdomar såg jag i början inte som att det skulle komma att ta en så stor del i studien som den visade sig göra. Att det från början blev en urvalsgrupp av ungdomar som deltog i ett projekt var enbart ett bekvämlighetsurval då jag fick kontakt med personal på projektet (Bryman 2011). Under mitt arbete med studien har projektets betydelse för hur ungdomarna framförallt upplever men även hanterar situationen som arbetslös vuxit för mig. Det hade varit intressant att göra en jämförande studie med motsvarande arbetslösa ungdomar som inte deltar i ett

projekt för att se hur det upplever och hanterar arbetslösheten. Ser upplevelserna och strategierna för att hantera situationen olika ut? Hade projektet fyllt samma funktion för ungdomarna om de deltagit i början av arbetslösheten?

Livet pågår medan en stor grupp ungdomar står bredvid och väntar på att få hoppa på tåget.

8. Referenslista

Angelin, Anna (2009). *Den dubbla vanmaktens logik: en studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet.

Arbetsförmedlingen. *Definitioner inom AMV:s statistik* (Elektronisk)
http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.5673ff2e11fd0ca559b8000351905/uin07_1a.pdf, hämtad 28/12-2014.

Aspers, Patrik (2011). *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Axelsson, Lars (2005). *Youth – the future manpower*. Lund: Faculty of Medicine, Lund University.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Folkhälsomyndigheten. *Ungas hälsa*.
<http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/statistik-och-undersokningar/enkater-och-undersokningar/nationella-folkhalsoenkaten/ungas-halsa>, hämtad 28/12-2014.

Gustafsson, Johanna (2014). *Supported Employment i en svensk kontext- förutsättningar när personer med funktionsnedsättning når, får och behåller ett arbete*. Örebro: Örebro Universitet.

Hammarström, Anne (1996). *Arbetslöshet och ohälsa-om ungdomars livsvillkor*. Lund: Studentlitteratur.

Jahoda, Marie (1982) *Employment and unemployment. A Social-Psychological analysis*. Cambridge: Cambridge University press.

Josefsson, Barbro (2007). *Ung och arbetsökande. En studie av ungdomars*

erfarenheter. Luleå: Institutionen för arbetsvetenskap, Luleå tekniska universitet.

Jönsson, Leif Roland (2003) *Arbetslöshet, ekonomi och skam*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

Lazarus, Richard & Folkman, Susan (1984). *Stress, Appraisal and coping*. New York: Springer.

May, Tim (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Nordström Skans, Oskar (2004). *Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter? Rapport 2004:13*. Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Olofsson, Jonas & Panican, Alexandru (2013). *Hur tänker de? Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering. Research Reports in Social Work 2013:3*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

Rantakeisu, Ulla (2002). *Arbetslöshetens olika ansikten – fyra studier om arbetslöshetens sociala och hälsomässiga yttringar*. Göteborg: institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet.

Rantakeisu Ulla, Starrin Bengt & Hagquist Curt (1996). *Ungdomsarbetslöshet – Vardagsliv och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Statistiska centralbyrån. *Arbetskraftsundersökningarna (AKU)*
http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Arbetskraftsundersokningar/Arbetskraftsundersokningarna-AKU/23265/23272/Tvarsnittsdata---originalvarden-ej-sasongsrensad/262724/
hämtad 3/12-2014.

SOU 2003:92. *Unga utanför*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.

Stojanovic, Verica (2001). *Unga arbetslösas ansikten. Identitet och subjektivitet i det svenska och danska samhället*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds Universitet.

Strandh, Mattias (2000). *Varying unemployment experiences? The economy and mental wellbeing*. Umeå: Umeå Universitet.

Strandh, Mattias; Winefield, Anthony; Nilsson, Karina & Hammarström, Anne (2014). *Unemployment and mental health scarring during the life course*. European Journal of Public Health vol. 24 United Kingdom: Oxford University Press.

Ungdomsstyrelsen 2013:3. *Unga med attityd. Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie 2013*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>, hämtad 28/12-2014.

9. Appendix

9.1. Bilaga 1 Informationsblad

Hej!

Jag heter Sara Mathiasson och studerar på socionomprogrammet vid Lunds Universitet. Just nu under vårterminen 2012 är jag igång och ska skriva en c-uppsats där jag har valt att inrikta mig på ungdomsarbetslöshet. Syftet med studien är att undersöka hur ungdomar upplever och hanterar sin situation som arbetslös.

För att kunna göra detta är jag intresserad av att göra enskilda intervjuer med fyra-fem frivilliga ungdomar som vill ställa upp. Varje intervju kommer att ta cirka 45 minuter. Jag kommer att garantera anonymitet i studien och intervjumaterialet kommer bara att användas för min studie. Intervjupersonerna har även rätt att avbryta sin medverkan i undersökningen om de önskar utan att det medför negativa konsekvenser för den enskilde.

Givetvis kommer intervjupersoner och anställda i projektet få ta del av min färdiga studie om så önskas!

Om ni har några frågor eller funderingar om undersökningen eller studien är ni välkomna att höra av er. Tack på förhand!

Med vänlig hälsning

Sara Mathiasson

E-mail: xx

Tfn: xx

9.2. Bilaga 2 Intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

- Namn?
- Hur gammal är du?
- Vad läste du på gymnasiet, har du gått klart gymnasiet?
- Hur länge har du varit arbetslös?
- Hur länge har du varit deltagare i projektet?
- Bor du hemma hos dina föräldrar eller egen lägenhet?

Huvudfrågor:

- Berätta hur du upplever det att vara arbetslös?
- Berätta hur du upplever projektet? Vad är din uppfattning om det och gör det någon skillnad för dig?

Stödfrågor:

- Vad har du gjort efter studenten? Har du någon arbetslivserfarenhet, t.ex. sommarjobb?
- Hur kom du i kontakt med projektet?
- Hur ser en vanlig dag ut för dig? Rutiner etc. Vad gör du på (fri)tiden, d.v.s. när du inte gör några aktiviteter inom projektet?
- Hur ser ditt nätverk ut? Familj/vänner? Vad har din familj/vänner för sysselsättning/vad gör de?
- Hur ser du på framtiden? Vad har du för framtidsplaner? Har du några mål?
- Vad skulle du vilja arbeta med om du fick välja fritt?
- Hade du tagit vilket jobb som helst?
- Berätta hur du upplever det att vara arbetslös.
- Om du tänker på den här tiden som du har varit arbetslös, vad tycker du har varit jobbigast och vad har varit bäst?
- Upplever du någon skillnad nu mot i början när du var arbetslös?
- Upplever du att du kan påverka din situation?

- Vad hade du gjort annars om dagarna om du inte deltagit i projektet?
- Vad har du för upplevelser av Arbetsförmedlingen?
- Har ditt självförtroende/mående påverkats under tiden du varit arbetslös?
- Hur upplever du att ditt humör har påverkats under tiden som arbetslös?
- Upplever du att det ställs några krav på dig (t.ex. från myndigheter, projektet, familj, vänner)?
- Hur söker du arbete? Känns det meningsfullt?
- Hur ser du på dina möjligheter att få arbete?
- Vad ser du som viktigast med att ha ett arbete?
- Vad tror du kommer vara den största skillnaden för dig när du får ett arbete?
- Vad tror du är den främsta orsaken till att du är arbetslös?
- Hur upplever du att du blir bemött som arbetslös?

Avslutningsfråga:

- Är det något du tycker jag missat?